

УДК 378.046-021.68(477)

Зелюк В. В.

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ТА ВЕКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

А Розглянуті наукові підходи до обґрунтування ціннісних орієнтирів і векторів трансформації післядипломної педагогічної освіти в Україні. Показана роль післядипломної освіти як самостійної ланки освітнього психолого-педагогічного процесу, яка особливо зросла в умовах ринкових трансформацій українського суспільства.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, професійно-ціннісні орієнтації, ціннісні орієнтири, трансформація, вектори трансформації післядипломної педагогічної освіти.

Актуальність проблеми. XXI століття – це постіндустріальна ера цивілізації, епоха дієвих організаційних та інформаційних технологій, епоха технологічної культури, епоха дбайливого і відповідального ставлення до довкілля та здоров'я людини. Головна мета освіти: плекання національної еліти, людей із державним рівнем мислення, високоінтелектуальних, високодуховних, життєво компетентних, відповідальних за власну долю й долю України.

Подібний підхід відповідає вимогам Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, а саме: «вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних кадрів системи освіти» [8].

Новому періоду розвитку людства має відповідати нова філософія освіти, нові освітні системи, нові моделі навчання, нові професійно-педагогічні цінності людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Освіта, як підсистема цілісної державної системи, не має права відставати в темпах розвитку, тобто вона теж має, а точніше – змушена міняти свою структуру і поділяти ті відносини, які домінують у суспільстві. З іншого боку, освіта не тільки пасивно сприймає зміни в суспільстві, але й активно впливає на трансформації в ньому, а також у його підсистемах. Зокрема, освіта має великий вплив на господарську та економічну діяльність, внутрішню та зовнішню політику, розвиток культури тощо. Саме освіта, як соціальна інституція, відповідає за фаховий рівень кадрів духовної, виробничої та управлінської сфер усіх сучасних країн. Освіта через науку та відповідні виробництва й новітні технології впливає на висхідний економічний розвиток постіндустріального суспільства в цілому. Усвідомлюючи визначальний вплив освіти на всі життєтворчі суспільні процеси, розвинені країни прагнуть розвивати її відповідно до вимог часу. На різного роду освітянські реформи та активне функціонування освітніх інституцій розвинені країни в останній час стали витрачати 8,0–11,0 % консолідованого бюджету.

Вченими досліджуються різні аспекти післядипломної педагогічної освіти: С. Крисюк розглядає процес становлення і розвитку післядипломної освіти педагогічних кадрів, А. Кузьмінський аналізує теоретико-методологічні основи післядипломної педагогічної освіти, О. Маринівська досліджує післядипломну освіту з погляду формування готовності до проектно-впроваджувального виду діяльності, Н. Протасова визначає принципи функціонування системи післядипломної освіти. Теоретико-методологічних засади процесу підвищення кваліфікації педагогічних кадрів як специфічної

й самостійної ланки системи післядипломної педагогічної освіти висвітлені в роботах В. Бондаря, Л. Даниленко, А. Зубка, Ю. Кулюткіна, В. Маслова, В. Олійника, М. Романенка, О. Тонконової, П. Худомінського та ін.

Роль післядипломної освіти як самостійної ланки освітнього психолого-педагогічного процесу особливо зросла в умовах ринкових трансформацій українського суспільства (трансформація – це перехід з одного стану або етапу в інший, якісно новий).

Всі ми проходимо свої етапи день за днем і зустрічаємо життєві випробування. Якими б не були важкими ці випробування, вони змінюють нас, зміцнюючи, роблячи сильніше, або навпаки – послаблюють нашу силу й упевненість у собі. Випробування трансформує нас, починаючи з нашої психіки. З будь-якого випробування завжди є вихід, навіть якщо думаємо, що не можемо його знайти, інколи просто його не бачимо з якоїсь причини. А результат – це в якій якості ми змінимося, зіткнувшись із випробуванням, результат залежить від нашого Вибору.

Крім того, актуальність проблеми трансформації післядипломної педагогічної освіти в Україні обумовлюється потребою підготовки нового покоління педагогічних працівників, які мають не лише високу професійну компетентність, але й ідентифікуються з професійно-ціннісними орієнтаціями, що спрямовані на творчу реалізацію та постійне самовдосконалення у професії.

Зумовлено це тим, що державі в перехідний період потрібні висококваліфіковані, високоосвічені кадри для всіх ланок народногосподарського комплексу. Кожна людина в такій ситуації прагне до самоактуалізації і самореалізації, а отже, вона не може обійтися без самовдосконалення, неперервного підвищення кваліфікації, або ж отримання додаткової освіти. Суспільству, в цьому контексті, потрібні вчителі, які б сприйняли ринкові умови, адаптувалися до них і працювали на рівні вимог часу. Саме тому сучасна система післядипломної освіти педагогічних кадрів має ґрунтуватися на концепції неперервної освіти, яка прийнята за стратегічну в цивілізованих країнах світу. Принцип «освіта впродовж усього життя» для вкрай урбанізованого суспільства набуває з кожним роком все більшого практичного звучання [9].

Незважаючи на активізацію зусиль, спрямованих на розгляд окремих аспектів післядипломної педагогічної освіти, комплексне дослідження ціннісних орієнтирів і векторів трансформації післядипломної педагогічної освіти в Україні

ще до кінця не вирішено.

Метою статті є розгляд підходів до обґрунтування ціннісних орієнтирів і векторів трансформації післядипломної педагогічної освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. Вибір людиною цінностей моралі і культури, що набувають форми мотиву, визначає спрямованість її діяльності.

За Б. Ломовим, спрямованість «...як системоутворювальна властивість особистості, яка визначає її психологічний склад». Він підкреслює, що «саме у цій властивості виражаються цілі, в ім'я яких діє особистість, її мотиви, її суб'єктивне ставлення до різних аспектів дійсності: вся система її характеристик» [5, с. 106].

За трактуванням К. Абульханової-Славської, саме ціннісні орієнтації пов'язуються з основами стратегічного напрямку життя людини [1, с. 73].

На думку В. Сластьоніна, ціннісні орієнтації можуть бути охарактеризовані як «вибіркові ставлення вчителя до педагогічної професії (усвідомлення мети й особистісного змісту своєї діяльності, її суспільної значущості, глибокої зацікавленості в її результатах, захоплення предметом, який викладає); до особистості вихованця (її безумовне прийняття і спрямованість на розвиток особистості); і до самого себе (наявність професійного ідеалу і позитивної Я-концепції як сукупності уявлень про самого себе – про особистісні професійні якості) [6, с. 90].

Професійно-ціннісні орієнтації є одним із центральних утворень особистості, які визначають її цілісність і готовність до діяльності.

Услід за С. Єрмаковою, розуміємо «професійно-педагогічні цінності як комплекс інтегративних утворень особистості, що виявляються у вибіркового ставленні до різних видів педагогічної діяльності залежно від рівня засвоєння нею досвіду, загальноприйнятих цінностей, професійних знань, умінь і навичок, що фіксуються в потребах, мотивах, установках, оцінках, ідеалах та інтересах особистості» [3, с. 9].

У системі післядипломної педагогічної освіти необхідно розвивати професійно-ціннісні орієнтації, що дозволять педагогу визначити мету, модель своєї діяльності і стануть *ціннісним орієнтиром* у його саморозвитку, самовдосконаленні і самовизначенні. Вони відіграють змістоутворювальну роль: усвідомлення значущих моментів педагогічної діяльності як цінних для себе, забезпечують моральну сталість і готовність людини до найскладніших і найважчих моментів педагогічної діяльності, що є частинами у професії педагога.

Вітчизняна система освіти на сучасному етапі розвитку знаходиться на шляху якісної трансформації й одним із пріоритетних завдань у цій галузі. Відповідно до галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти основним завданням є оновлення підготовки науково-педагогічних кадрів, здатних ефективно працювати з педагогами на курсах підвищення кваліфікацій в умовах сучасної української педагогічної дійсності [2].

Системоутворювальною аксіологічною основою змісту роботи освітніх закладів післядипломної педагогічної освіти є цінність інноваційного розвитку, що розкривається за такими орієнтирами:

- розвиток системи післядипломної педагогічної освіти (змісту, засобів, технологій);
- професійний розвиток учасників системи післядипломної педагогічної освіти регіону (персоналу закладу, педагогічних, управлінських і методичних кадрів області);
- соціально-економічний розвиток регіону засобами освіти.

Визначені орієнтири можуть бути реалізовані на основі системи базових цінностей: професіоналізму; практико зорієнтованої наукової діяльності; співробітництва і партнерських стосунків.

Погоджуємося, що становлення інститутів як центрів розвитку системи освіти області в інтегративній єдності педагогічної науки і освітньої практики неможливе без такої базової цінності, як *професіоналізм*. Зазначена цінність виявляється насамперед у наступних якостях співробітників: необхідна кваліфікація, висока науково-методична і наукова компетентність, здатність до постійного саморозвитку і здійснен-

ня професійної та міжпрофесійної комунікації, відкритість у спілкуванні, дискусії, розуміння іншої позиції, сформованість громадянських поглядів.

Цінність *практико зорієнтованої наукової діяльності* передбачає встановлення взаємозв'язку між теорією і практикою у сфері післядипломної педагогічної освіти, дозволяє здійснювати координацію наукових досліджень, інноваційних процесів у спільній діяльності обласних інститутів та інститутів НАПН України, вищих навчальних закладів, наукових установ.

Цінність *співробітництва та партнерських взаємин* визначає командність духу працівників інституту, взаємозв'язку й співпрацю всіх структурних підрозділів закладу. Партнерство, сформованість почуття емпатії, доброзичливість професійних та особистісних стосунків, домінуючих на різних рівнях діяльності – особистісному, груповому, загальноінститутському, суспільному – є визначальними характеристиками діяльності працівників закладу [4].

В основі всієї діяльності освітніх закладів післядипломної педагогічної освіти повинно стати об'єднання всіх суб'єктів, явищ, дій, предметів і особливостей в єдине ціле, що підпорядковується єдиній меті – забезпеченню функціонування та інноваційного розвитку вищезазначених закладів регіонів як складової національної системи освіти України.

Такий підхід конкретизується низкою принципів, що мають регулятивну функцію у діяльності будь-якого інституту: паритетності особистісних, суспільних, державних потреб; кооперації; професійної відповідності; відкритості; демократизації участі; наукового детермінізму.

Координацію діяльності всіх структурних підрозділів забезпечує виконання пріоритетних *функцій* освітнього закладу, серед яких є такі:

- *навчально-методична* (освітня діяльність інституту з урахуванням запитів, інтересів, потреб учасників освітнього процесу, підвищення кваліфікації педагогів у міжквартальний період);
- *науково-методична* (підвищення науково-методичного рівня педагогічної діяльності освітян, системна організація науково-методичних заходів, надання інформації науково-методичного змісту, консультацій тощо);
- *наукова* (здійснення науково-дослідницької роботи співробітниками інституту та освітянами регіону, підвищення наукового рівня освітньої діяльності інституту);
- *інформаційно-навчальна* (комплексна діяльність з метою забезпечення рівного доступу суб'єктів освітнього процесу до інформації та форм навчання у контексті професійної самоосвіти);
- *розвивально-прогностична* (активізація процесу особистісного професійного зростання педагогічних працівників, передбачення і планування орієнтованих результатів їхньої творчої діяльності);
- *координаційна* (планування та здійснення координації педагогічної, управлінської та методичної діяльності регіональної системи освіти);
- *організаційна та контролююча* (діяльність з метою реалізації основних організаційно-контролюючих завдань інституту);
- *моніторингово-діагностична* (неперервне відстеження та аналіз якісних показників діяльності, визначення компетентнісного рівня формування професійних умінь педагогів у системі післядипломної освіти регіону);
- *експертно-оцінювальна* (діяльність інституту, що спрямована на комплексне оцінювання та аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи у регіоні, творчої педагогічної діяльності, функціонування освітніх закладів);
- *видавнича* (система заходів для реалізації ідеї практико зорієнтованої наукової діяльності інституту та популяризації творчих здобутків освітян);
- *маркетингова* (комплексний підхід до вивчення освітніх запитів, вироблення стратегії дій щодо планування, організації та аналізу системи надання різноманітних послуг закладом освіти) [4].

Система пред'явлених принципів і функцій знаходить своє втілення в основних напрямках діяльності Київського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, що є, на наш

погляд, інноваційним досвідом, який варто трансформувати у чинній системі.

Виходячи із вищезазначеного, констатуємо актуальність проведення Міжнародної науково-практичної веб-конференції «Теорія і практика підвищення кваліфікації педагогічних працівників», яка проводилася 31 жовтня 2014 року за ініціативою кафедри педагогічної майстерності Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського.

Обговоривши питання всебічного аналізу актуальних проблем теорії і практики в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників України, впливу глобальних змін XXI ст. на освіту дорослих, що зазначалися в доповідях представників науки ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Полтавської державної аграрної академії, Департаменту освіти і науки Полтавської ОДА, за участю науковців Данії, Норвегії, Південної Кореї, Польщі, Швеції та освітніх закладів післядипломної педагогічної освіти 13 областей України (Вінницької, Донецької, Запорізької, Київської, Кіровоградської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської), учасники веб-конференції зазначають, що необхідно створити в Україні умови для широкого використання різноманітних інноваційних форм професійного розвитку педагогічних працівників.

Висновки. Для реалізації стратегічних завдань, визначених кожним закладом зокрема, щодо вдосконалення системи післядипломної педагогічної освіти на період до 2021 року, можемо констатувати, що рекомендації, вироблені учасниками Міжнародної науково-практичної веб-конференції «Теорія і практика підвищення кваліфікації педагогічних працівників», можуть стати тими ціннісними орієнтирами, які необхідно практично трансформувати у системі післядипломної педагогічної освіти України:

1. Застосовувати активні та інтерактивні методи в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників із метою модернізації післядипломної освіти з урахуванням особливостей освітнього процесу, побудованого на засадах андрагогіки і закономірностях андрагогічної взаємодії його учасників.
2. Розробити механізм отримання й перероблення інформації для прийняття управлінських рішень щодо розвитку інституту післядипломної педагогічної освіти.
3. Підтримувати співпрацю та співтворчість із питань дослідження проблем новаторства та використовувати кращу світову практику з цього питання через систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників.
4. Редакторам періодичних видань обласних ІППО надавати пріоритет матеріалам, що висвітлюють проблеми підвищення кваліфікації педагогічних працівників.
5. Розробити положення про надання освітньої кваліфікації

педагога-новатора та педагога-андрагога педагогічним працівникам, які пройшли навчання у школах новаторства всеукраїнського, регіонального та міжрайонного рівнів, розвивати кадровий потенціал у сфері інноваційної діяльності.

6. Активізувати курсову підготовку всього педагогічного колективу навчального закладу з визначеної проблеми як найефективнішу форму вдосконалення професіоналізму вчителів і запровадження інновацій.

7. Розробити технологію вимірювання й оцінювання результатів підвищення кваліфікації.

8. Створювати потужне програмне середовище для заочних дистанційних курсів: впроваджувати автоматизоване створення лекційного матеріалу в електронному вигляді, налаштовувати систему тестового контролю теоретичних знань.

9. Підвищити якість підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників із питань розвитку інноваційної діяльності.

10. Формувати рефлексивну культуру методиста, а саме вчити управлінню діяльності педагогів: допомагати вчителям аналізувати, усвідомлювати та оцінювати власну діяльність, розвивати здібності до саморегуляції, самоорганізації та самоконтролю власної діяльності; організувати методичну роботу на основі творчої взаємодії (діалогу) з педагогами; адекватно розуміти та цілеспрямовано регулювати почуття й дії вчителів; оцінювати та аналізувати власну діяльність і самого себе як суб'єкта діяльності.

11. Формувати психологічну готовність педагогічного працівника до роботи з ІКТ та їхнє подальше впровадження у навчально-виховний процес в умовах інноваційного розвитку освіти.

Таким чином, є необхідність підготовки нового покоління педагогічних працівників, які мають не лише високу професійну компетентність, але й ідентифікуються з професійно-педагогічними цінностями, що спрямовані на творчу реалізацію та постійне самовдосконалення у професії.

Вважаємо, що вирішення проблеми ціннісних орієнтирів і векторів трансформації післядипломної педагогічної освіти в Україні є перспективою подальших розвідок керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская, К. А. Стратегия жизни. – Москва : Мысль, 1999. – 299 с.
2. Галузева Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://osvitha.ua/legislation/Ser_osv/36816/
3. Єрмакова, С.С. Формування професійно-педагогічних цінностей у майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / С.С. Єрмакова. – Одеса, 2003. – 20 с.
4. Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [narodnaosvita.kiev.ua/...](http://narodnaosvita.kiev.ua/) копія
5. Психология личности в трудах отечественных психологов. – Санкт-Петербург : Изд. дом «Питер», 2001. – 478 с.
6. Сластѣнин, В. А. Педагогика : учеб. пособ. по пед. спец. / В.А. Сластѣнин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов / под ред. В.А. Сластѣнина. – 7-е изд., стер. – Москва : Академия, 2007. – 567 с.
7. Трансформація освіти: від традиційного до І-Рад-навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
8. Указ Президента України №344/2013 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>
9. Химинець, В. В. Інноваційна освітня діяльність у системі післядипломної педагогічної освіти / В. В. Химинець [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakiprpo.org.ua/... копія

Дата надходження авторського оригіналу до редакції: 08.10.2014

Зелюк В. В. Ценностные ориентиры и векторы трансформации последипломного педагогического образования в Украине.

А Рассмотрены научные подходы к обоснованию ценностных ориентиров и векторов трансформации последипломного педагогического образования в Украине. Показана роль последипломного образования как самостоятельного звена образовательного психолого-педагогического процесса, которая особенно возросла в условиях рыночных трансформаций украинского общества.

Ключевые слова: ценностные ориентации, профессионально-ценностные ориентации, ценностные ориентиры, трансформация, векторы трансформации последипломного педагогического образования.

Zelyuk V. V. Valuable reference points and vectors of transformation of in-service pedagogical education in Ukraine.

S Scientific approaches to justification of valuable reference points and vectors of transformation of in-service pedagogical education in Ukraine are considered. The role of in-service education as independent link of educational psychology and pedagogical process which especially increased in conditions of market transformations of the Ukrainian society is shown.

Key words: valuable orientations, professional and valuable orientations, valuable reference points, transformation, vectors of transformation of in-service pedagogical education.